

جزوه آموزشی مطالعات اجتماعی

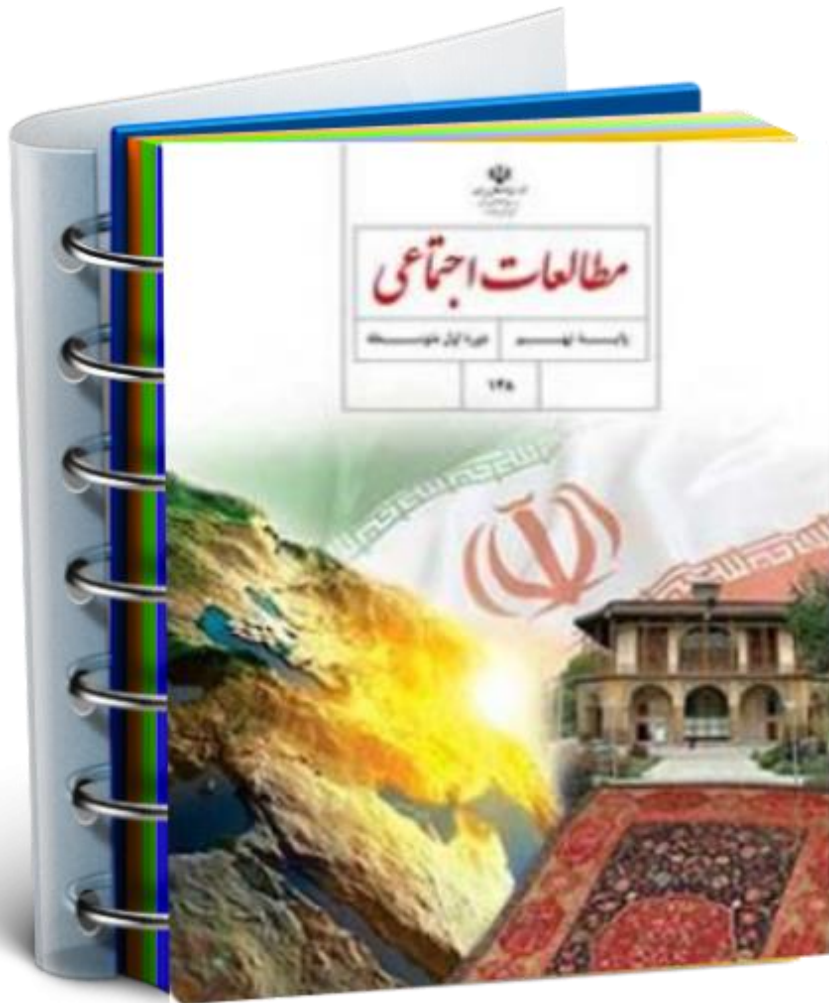
(خلاصه دروس)

پایه نهم متوسطه اول

بخش دوم «دروس ۱۳ تا ۲۴»

(گروه آموزشی درس مطالعات اجتماعی)

(استان گلستان)

خلاصه درس ۱۳ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (نهضت مشروطه)

رویداد بزرگی که در دوره حکومت مظفرالدین شاه در ایران رخ داد، **انقلاب مشروطیت** بود. در انقلاب مشروطه، **نظام پادشاهی مشروطه** جایگزین نظام پادشاهی استبدادی شد.

ویژگی های نظام پادشاهی مشروطه:

در نظام پادشاهی مشروطه:

- ❖ قدرت و اختیارات پادشاه بر اساس قانون محدود می شود.
- ❖ نهادهایی مانند: **مجلس شورا** و **هیئت وزیران (دولت)** در اداره کشور دخالت می کنند.

اوضاع ایران و جهان در آستانه نهضت مشروطه

- ❖ از میانه دوران سلطنت **ناصرالدین شاه**، با افزایش نفوذ و دخالت **انگلستان** و **روسیه** در ایران، و در دوران مظفرالدین شاه اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایران رو به افول نهاد.
- ❖ مردم ایران با تکیه بر **آموزه های دین اسلام** و **مذهب شیعه**، به تدریج به تکاپوی اصلاح اوضاع کشور برآمدند.
- ❖ رهبری مردم در این تحولات را بیشتر **علما** بر عهده داشتند.

کشورهای استعمارگر اروپایی پس از انقلاب صنعتی با چه برنامه هایی سعی کردند تمامی جهان را به چنگ خود در آورند و از منافع اقتصادی آنان بهره مند شوند؟

- ۱) تضعیف حکومت های مستقل در سراسر جهان و تبدیل آن کشورها به مستعمرات کشورهای چون انگلستان
- ۲) ایجاد فرقه های جدید و دامن زدن به اختلافات مذهبی و اجتماعی

نهضت مشروطه چگونه رخ داد؟

موفقیت نهضت تنباکو و قتل ناصرالدین شاه، انگیزه مردم را برای مبارزه با استبداد بیشتر کرد.

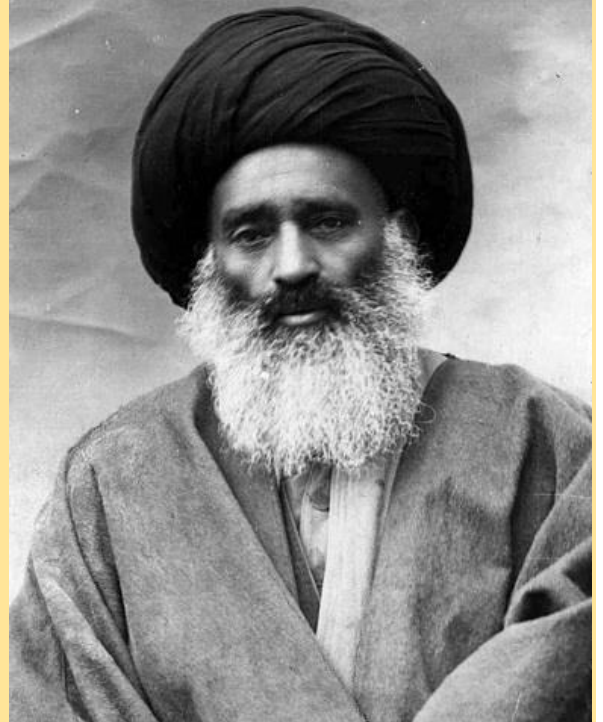
عواملی که منجر به شکل گیری انقلاب مشروطه شد عبارت بودند از:

- ❖ عدم توانایی مظفرالدین شاه در اداره امور کشور
- ❖ ماجرای **هزینه سنگین سفرهای مظفرالدین شاه** به خارج از کشور با وجود وضعیت بد اقتصادی مردم
- ❖ **توهین به مقدسات مردم** از سوی برخی از کارگزاران کشورهای استعماری در ایران
- ❖ ماجرای **فلک شدن** برخی از **تجار**

در دوره **مظفرالدین شاه** اعتراضات مردمی به شرایط کشور به رهبری علمای تهران و در راس آنها **آیت الله بهبهانی** و **آیت الله طباطبایی** صورت گرفت.

آیت اله طباطبایی

آیت اله بهبهانی

❖ **مهم‌ترین حادثه‌ای که منجر به وقوع انقلاب مشروطه گردید:** ماجرای **فلک کردن بازرگانان تهران** به

دستور **حاکم تهران** به **بهانه گران شدن برخی از کالاهای اساسی مثل نان و قند** بود.

به دنبال این واقعه گروهی از علما به **رهبری آیت الله طباطبایی و آیت الله بهبهانی** به نشانه اعتراض در **حرم**

شاه عبدالعظیم تحصن کردند. **مهم‌ترین خواسته آنان:**

تشکیل عدالت‌خانه در تمام شهرها و عمل به قانون اسلامی به شکل دقیق بود.

مهاجرت علما، تحصن در سفارت و صدور فرمان مشروطه

مهاجرت علما به قم: در پی **تشکیل نشدن عدالت‌خانه و شدت اعتراضات**، شهر حالت نیمه تعطیل به خود گرفت

در ادامه اعتراضات مردمی **آیت اله شیخ فضل اله نوری**، که **بزرگترین عالم تهران** بود به معترضین پیوست و در

نهایت جمعی چند هزار نفری برای بدست آوردن مطالبات خود راهی **قم** شدند.

تحصن در سفارت انگلستان: با خروج علما از تهران، در شهر شایعه شد که دولت قرار است **تجار و کسبه** ای را

که جزء معترضان هستند، تحت فشار قرار دهد. از این رو، جمعی زیادی از مردم از جمله **تاجر، طلبه، کاسب و ...**

به تحریک برخی وابستگان انگلستان، به سفارت این کشور پناه بردند.

صدور فرمان مشروطه:

- (۱) شورش همزمان مردم در برخی دیگر از ولایت ها
- (۲) و تعطیلی بازارها و مساجد در تهران، در نهایت موجب صدور فرمان تشکیل مجلس شورا از سوی مظفرالدین شاه در مرداد ماه سال ۱۲۸۵ ش. شد.

پس از آن، عده ای از سیاستمداران مشروطه خواه، به سرعت قانون اساسی را تدوین کردند.

مظفرالدین شاه در ۱۴ مرداد ۱۲۸۵ ش. فرمان مشروطه را صادر کرد.

مسائل و حوادث پس از مشروطه

مسائل و مشکلات مختلف داخلی و خارجی که باعث شد هدف های اصلی جنبش مشروطه خواهی، به شکل کامل محقق نگردد. عبارت بود از:

- الف) تدوین متمم قانون اساسی و شدت گرفتن اختلاف ها:
- ب) تعطیلی مجلس
- پ) شهادت شیخ فضل الله نوری
- ت) افزایش دخالت های خارجی
- ث) وقوع جنگ جهانی اول

الف) تدوین متمم قانون اساسی و شدت گرفتن اختلاف ها

کاستی های به وجود آمده در تنظیم شتاب زده قانون اساسی **آیت الله شیخ فضل الله نوری** و جمعی زیادی از علما و دلسوزان را واداشت تا **خواستار افزودن متممی به قانون اساسی** شوند که بنابر آن، باید چند نفر از مجتهدان و فقیهان اسلام که با شرایط و زمان خود آشنا بودند، در مجلس شورا شرکت می کردند تا قانون های مصوب، مخالف قواعد اسلامی نباشد.

ب) تعطیلی مجلس

محمدعلی شاه که جانشین مظفرالدین شاه شده بود **با حمایت دولت روسیه** تصمیم به نابودی حکومت مشروطه گرفت. پس از چند ماه اختلاف و درگیری موافقان و مخالفان مشروطه و حوادثی مانند قتل صدر اعظم شاه و سوء قصد به جان شاه، به دستور محمدعلی شاه، مجلس به توپ بسته شد و منحل گردید.

مجاهدان مشروطه خواه **تبریز** به رهبری **ستارخان** و **باقرخان** در برابر حکومت استبدادی **محمدعلی شاه** به پا خاستند.

طرفداران مشروطه گیلان و اصفهان با **فتح تهران** محمد علی شاه را برکنار و فرزند خردسالش **احمد میرزا** را به جانشینی او برگزیدند.

پ) شهادت شیخ فضل اله نوری

در اولین روزهای پیروزی دوباره مشروطه خواهان، جمعی از علما دستگیر شدند و شیخ فضل الله نوری نیز پس از یک محاکمه نمایشی، به شکلی دردآور اعدام شد.

شهادت شیخ فضل اله نوری نشانه ای از انحراف در مسیر مشروطه بود.

دلیل مخالفت شیخ فضل اله نوری با انقلاب مشروطه:

شیخ فضل الله نوری با مشروطه منطبق بر ارزش های غربی مخالف بود و طرفدار مشروطه شرعی بر پایه ارزش های اسلامی بود.

ت) افزایش دخالت های خارجی

ظهور قدرت های جدید استعماری در اروپا مانند: **آلمان، ایتالیا، اتریش و مجارستان** موجب شد انگلستان و روسیه که رقیب هم بودند برای **مقابله با قدرت روزافزون آلمان** با یکدیگر همکاری کنند.

به همین دلیل **انگلستان و روسیه** بر اساس **قرارداد ۱۹۰۷م.** ایران را میان خود تقسیم کردند.

❖ شمال ایران سهم روسیه

❖ جنوب ایران سهم انگلیس

❖ و مرکز منطقه بی طرف اعلام شد.

هدف روسیه و انگلستان از امضای قرارداد ۱۹۰۷:

کنار گذاشتن اختلافات خود برای مقابله با قدرت روزافزون آلمان و متحدانش بود.

پیامدهای قرارداد ۱۹۰۷ در ایران: ۱) دخالت روسیه در امور ایران ۲) ورود نیروهای

روسی به خاک ایران ۳) کشتن تعدادی از مشروطه خواهان در تبریز ۴) به گلوله بستن

حرم امام رضا (ع) در مشهد

ث) جنگ جهانی اول

* جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴ م / ۱۲۹۳ ش. آغاز شد.
جنگ جهانی اول پس از ۴ سال با پیروزی متفقین به پایان رسید.

کشورهای درگیر در جنگ جهانی اول:

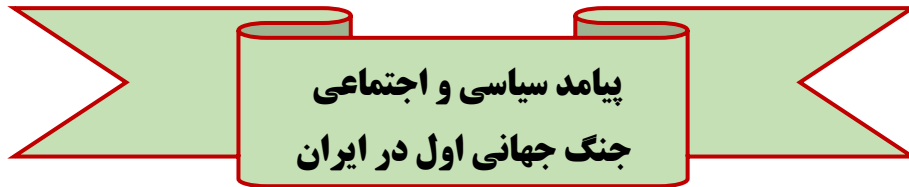
متحدین: آلمان، ایتالیا، اتریش، مجارستان، عثمانی

متفقین: انگلستان، روسیه، فرانسه، امریکا (در اواخر جنگ)

موضع ایران در جنگ جهانی اول:

در جنگ جهانی اول با وجود اعلام بی طرفی ایران، مناطقی از کشور صحنه درگیری نیروهای انگلیس و روسیه با قوای عثمانی شد.

در برخی مناطق کشور مانند **بوشهر، فارس و خوزستان**، نیروهای مردمی به مقابله با انگلیسی ها برخاستند.
در **بوشهر** دلیر مردان تنگستانی به رهبری **رئیسعلی دلواری** ضربه سنگینی به اشغالگران انگلیسی وارد آوردند.

- (۱) بی ثباتی و آشفتگی اوضاع کشور
- (۲) ضعف و درماندگی دولت مرکزی در اداره کشور
- (۳) گسترش سرپیچی از فرمان دولت مرکزی
- (۴) از بین رفتن امنیت و آسایش مردم
- (۵) و در نهایت کشور دچار مصیبت‌های بزرگی مانند قحطی، فقر، گرسنگی، شیوع بیماری‌های واگیردار شد و عده زیادی جان خود را از دست دادند.

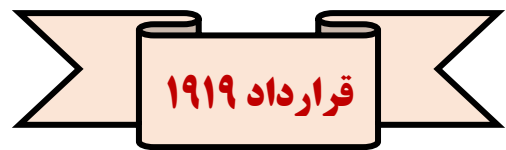
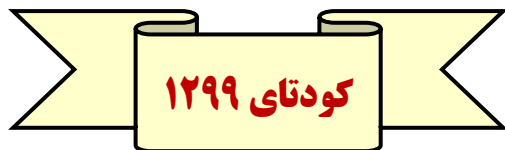

خلاصه درس ۱۴ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (ایران در دوران حکومت پهلوی)

پس از پایان جنگ جهانی اول، **انبوه مشکلات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی حاصل از جنگ و سیاست‌های انگلستان** در ایران، زمینه را برای تغییر حکومت از قاجاریه به پهلوی آماده کرد.

در **اواخر جنگ جهانی اول** حکومت تزاری روسیه سرنگون شد و نام این کشور به **اتحاد جماهیر شوروی** تغییر یافت.

دولت جدید نیروهایش را از ایران فراخواند و انگلستان جای این کشور را در سلطه بر کشور گرفت.

انگلیس پس از ناکامی در قرارداد ۱۹۱۹ به فکر کودتا در ایران افتاد.

انگلیسی‌ها، رضاخان را به عنوان **مهره نظامی** و **سیدضیاءالدین طباطبائی** را به عنوان **چهره سیاسی** کودتا برگزیدند.

در **سوم اسفند** نیروهای رضاخان **پایتخت** را اشغال کردند و **احمدشاه** مجبور شد **سیدضیاء** را به **نخست وزیر** و رضاخان را به **فرماندهی کل قوا** منصوب نماید.

❖ **بین ایران و انگلستان بسته شد.**

❖ **در زمان نخست‌وزیری وثوق الدوله به امضاء رسید.**

❖ **مفاد قرارداد ۱۹۱۹: بر اساس این قرارداد، اداره امور نظامی و مالی ایران در اختیار کارشناسان نظامی و مالی انگلستان قرار می‌گرفت.**

❖ **این قرارداد با مخالفت شخصیت‌های مبارز مانند آیت الله مدرس و شیخ محمد خیابانی روبرو شد. احمدشاه نیز از امضای آن خودداری کرد.**

کودتای ۱۲۹۹ مقدمه‌ای برای تغییر حکومت از **قاجاریه به پهلوی** در ایران بود.

رضاخان پس از کودتا برای جلب نظر مردم،

❖ **خود را فردی مذهبی و پایبند به احکام و ارزش‌های دینی نشان می‌داد.**

❖ **به مراسم و مجالس مذهبی می‌رفت.**

❖ **و با علما دیدار و مشورت می‌کرد.**

به قدرت رسیدن رضاخان:

در سال ۱۳۰۴ش مجلس شورای ملی با وجود مخالفت جدی تعدادی از نمایندگان، مانند آیت الله مدرس، احمدشاه قاجار را از قدرت برکنار کرد و حکومت موقت را به رضاخان سپرد. سپس، مجلس مؤسسان به طور رسمی حکومت را به رضاخان و خانواده او واگذار کرد.

شیوه حکومت رضاشاه:

- ❖ **استبداد:** در دوران حکومت او، هیئت وزیران و نمایندگان مجلس شورای ملی اختیار و استقلال چندانی نداشتند و تابع دستورات شاه بودند.
- ❖ **سرکوب آزادی خواهان:** حکومت رضاشاه به احزاب و روزنامه‌های مستقل اجازه فعالیت نمی‌داد و با زور و خشونت، فضای خفقان، ترس و سرکوب را بر جامعه حاکم کرد.

آیت الله سیدحسن مدرس یکی از مخالفان سرسخت شیوه حکومت رضاشاه بود که به دست مأموران این حکومت به **شهادت** رسید.

رضاخان به بهانه برقراری امنیت، برخی از قیام‌های آزادی خواهانه و استقلال طلبانه، مانند **نهضت جنگل**، به رهبری **میرزا کوچک خان جنگلی** را با خشونت زیاد، سرکوب کرد.

- ایجاد ارتش منظم:** این ارتش ← (۱) تمرکز قدرت سیاسی در کشور را ممکن می ساخت.
- (۲) قیام های مردمی را سرکوب می کرد (۳) تامین کننده اهداف نظامی انگلیس بود.
- رضاشاه نیروهای سه گانه ارتش را با هدایت انگلیسی ها به وجود آورد و در سال ۱۳۰۴ش قانون نظام وظیفه عمومی را به تصویب رساند.

احداث خط آهن سراسری: هدف آن ایجاد راهی سراسری برای انتقال سریع نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال بود. در صورت پیشروی روس‌ها، انگلیسی‌ها با استفاده از این راه می‌توانستند نیروهای خود را به سرعت به شمال بفرستند و مانع نفوذ آنها به هندوستان شوند.

در جنگ جهانی دوم همین راه به مهم‌ترین عامل ارتباطی نیروهای متفقین مبدل شد.

تضعیف ارزش‌های اسلامی و تخریب فرهنگ ایرانی: به بهانه پیشرفت و نوسازی فرهنگی و اجتماعی با اقداماتی مانند: ← (۱) مجبور کردن مردم به پوشیدن لباس یکسان (۲) استفاده از کلاه لبه‌دار (معروف به کلاه پهلوی) (۳) محدودیت برای برگزاری مراسم مذهبی از جمله عزاداری امام حسین (ع) و (۴) کشف حجاب صورت می‌گرفت.

حکومت رضاشاه که بسیار شیفته ظاهر فرهنگ اروپایی بود، اندکی پس از سرکوب قیام گوه‌رشاد، دستور داد حجاب را با زور و خشونت از سر زنان و دختران ایرانی بردارند.

گروه‌های درگیر در جنگ جهانی دوم

دولت‌های محور آلمان، ایتالیا، ژاپن

متفقین انگلستان، فرانسه، شوروی (روسیه)، آمریکا

جنگ جهانی دوم

جنگ جهانی دوم با حمله ناگهانی آلمان به

لهستان در سال

۱۹۴۵-۱۹۳۹م (۱۳۲۴-۱۳۱۸ش) آغاز شد.

موضوع ایران در جنگ جهانی دوم:

در جنگ جهانی دوم، دولت ایران اعلام بی‌طرفی کرد، اما در شهریور، ۱۳۲۰ متفقین به بهانه حضور تعدادی از کارشناسان آلمانی، کشور ما را به اشغال خود درآوردند.

هدف متفقین از اشغال ایران: استفاده از موقعیت و منابع و امکانات ایران به سود خویش بود.

متفقین پس از اشغال ایران، رضاشاه را مجبور کردند که به نفع پسرش، محمدرضا، از قدرت کناره‌گیری کند و سپس او را از ایران تبعید کردند.

در جنگ جهانی دوم، متفقین با شکست دادن آلمان و بمباران اتمی ژاپن (توسط آمریکا) پیروز شدند.

آثار و پیامدهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جنگ جهانی دوم بر ایران	
سیاسی	کشور ما تا پایان جنگ جهانی دوم در اشغال بیگانگان بود.
اقتصادی	خسارت شدید به اقتصاد ایران وارد شد. همراه با گرانی و کمبود مواد غذایی بویژه نان.
اجتماعی	عده زیادی از مردم ایران بر اثر گرسنگی و سوءتغذیه جان باختند.

نهضت ملی شدن نفت

امتیاز بهره برداری از منابع نفت ایران در **زمان مظفرالدین شاه** به **انگلیسی‌ها** واگذار شده بود. رضاشاه امتیاز مذکور را لغو کرد اما خیلی زود طی قرارداد دیگری، دوباره منابع نفت ایران را به انگلستان واگذار کرد.

❖ **رهبران نهضت ملی شدن نفت ایران: آیت الله کاشانی و دکتر محمد مصدق بودند.**
مجلس شورای ملی، قانون ملی شدن نفت را در ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ ش. تصویب کرد.

در جریان قانون ملی شدن نفت، اقدامات دولت انگلیس برای جلوگیری از اجرای این قانون، به دلیل: **وحدت و همدلی رهبران نهضت**، ناکام ماند.

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲: با بروز **اختلاف میان رهبران نهضت ملی شدن نفت**، دولت های **انگلستان و آمریکا** شرایط را برای طراحی **کودتا** به منظور سرنگونی **دولت دکتر مصدق** مناسب دیدند. در روز **۲۸ مرداد ۱۳۳۲** واحدهایی از ارتش به فرماندهی **سرلشکر فضل الله زاهدی** به خیابان‌ها ریختند و با اشغال مراکز مهم یابخت، دولت دکتر مصدق را سرنگون کردند.

مهم‌ترین دلیل موفقیت کودتای ۲۸ مرداد **اختلاف میان رهبران نهضت** بود.

پس از موفقیت کودتای ۲۸ مرداد محمدرضا شاه دست به چه اقداماتی زد؟

حکومت پهلوی با نادیده گرفتن قانون ملی شدن صنعت نفت، امور اکتشاف، استخراج و فروش نفت را طی قراردادی به چندین شرکت نفتی انگلیسی، آمریکایی، هلندی و فرانسوی واگذار کرد. این شرکتها متعهد شدند ۵۰ درصد درآمد فروش نفت را به ایران بپردازند.

ساواک: سازمان اطلاعات و امنیت کشور بود که در زمان شاه وظیفه سرکوب مخالفان را برعهده داشت.

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ چه تفاوت و شباهتی با کودتای ۱۲۹۹ داشت؟
شباهت: در هر دو کشورهای خارجی دخالت داشتند.
تفاوت: کودتای ۱۲۹۹ در زمان قاجار به با هدف تغییر نظام پادشاهی شکل گرفت ولی کودتای ۱۳۳۲ در زمان پهلوی و به منظور تثبیت حکومت پادشاهی صورت گرفت.

خلاصه درس ۱۵ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (انقلاب اسلامی ایران)

پس از کودتای ۲۸ مرداد، به تدریج نفوذ و سلطه **امریکا** بر کشور ما بیشتر شد.

امریکایی‌ها به شاه توصیه کردند برای **جلوگیری از قیام‌های مردمی و حفظ حکومت پهلوی** تغییراتی در امور اجتماعی، اقتصادی کشور ایجاد کند.

این تغییرات عبارت بودند از:

۱) **تصویب نامه انجمن‌های ایالتی و ولایتی (۲) اصول شش‌گانه (انقلاب سفید)**

تصویب نامه انجمن‌های ایالتی و ولایتی:

قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی که در اولین دوره مجلس شورای ملی به منظور تشکیل شوراهای استان و شهرستان به تصویب رسیده بود تا سال ۱۳۴۱ بدون تغییر مانده بود که حکومت پهلوی در این سال تغییراتی در آن به وجود آورد. **که عبارت بودند از:**

الف) شرط مسلمان بودن از شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان برداشته شد.

ب) در مراسم سوگند، به جای قرآن، کتاب آسمانی آورده شده بود.

و ...

برجسته‌ترین عالمی که به مخالفت با تغییر قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی برخاست **سید روح‌الله خمینی** بود.

به نظر ایشان هدف حکومت از این تغییرات: **مخالفت با اسلام و تخریب ارزش‌های اسلامی** بود.

در نتیجه مخالفت جدی امام و سایر علما دولت مجبور به لغو این تصویب نامه شد.

اصول شش‌گانه (انقلاب سفید):

سلسله **اصلاحات اقتصادی و اجتماعی** بود که در ۶ بهمن ۱۳۴۱ به همه پرسى گذاشته شد و عموم مردم به آن رای مثبت دادند. شاه این اصلاحات را انقلاب سفید نامید زیرا **انقلابی مسالمت آمیز و بدون خونریزی** بود.

دلایل مخالفت امام با اصول شش‌گانه: امام خمینی و سایر علمای مبارز اجرای این اصول را موجب **افزایش**

سلطه امریکا بر کشور و وابستگی بیشتر سیاسی - اقتصادی کشور ما به بیگانگان می دانستند.

دستگیری امام دو روز پس از

سخنرانی **عصر عاشورا (۱۳ خرداد)**

در مدرسه **فیضیه** قم موجب خشم گسترده مردم در شهرهای مختلف شد.

شدیدترین اعتراض‌ها در شهرهای

قم، تهران و ورامین صورت گرفت.

قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲:

با فرا رسیدن ماه محرم، که مقارن با خرداد ۱۳۴۲ بود، امام خمینی به مداحان و سخنرانان مذهبی یادآوری کرد:

* **سکوت در برابر حکومت ستمگر، کمک به دشمنان اسلام است.**

* **از آنان خواست که خطر اسرائیل را به مردم گوشزد کنند.**

نتایج قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲:

- ❖ خشم و نفرت انقلابی مردم نسبت به شاه و حکومت را بیشتر کرد.
- ❖ باعث تقویت انگیزه مردم برای مبارزه تا سرنگونی حکومت پهلوی گردید.

لایحه کاپیتولاسیون (به فرانسوی: capitulations) یا قضاوت‌سپاری:

بر اساس این مصونیت، اگر آمریکایی‌ها در ایران مرتکب جرمی می‌شدند، دادگاه‌های ایران حق رسیدگی به جرم آنها را نداشتند.

«کاپیتولاسیون سپردن حق رسیدگی قضایی به جرایم اتباع و شهروندان یک کشور خارجی به نماینده مقوقی آن کشور است.»

امام خمینی در یک سخنرانی مهم دادن مصونیت قضایی به امریکاییان را ذلت‌بار و برخلاف استقلال کشور شمرد و شاه را به سبب وابستگی به امریکا سرزنش کرد. پس از آن حکومت پهلوی در ۱۳ آبان ۱۳۴۲ امام را به **ترکیه** تبعید کرد. یک سال بعد تبعیدگاه امام از **ترکیه به نجف** تغییر یافت و تا مهر ۱۳۵۷ ادامه یافت.

مبارزه امام با حکومت پهلوی در تبعید با **صدور اعلامیه و فرستادن پیام** ادامه یافت.

نمودار اقدامات امام خمینی در مبارزه با حکومت پهلوی:

ادامه مبارزه ملت پس از تبعید امام خمینی:

پس از تبعید امام، **قشرهای مختلف مردم، روحانیان، فرهنگیان، دانشجویان، بازاریان** به مبارزه ادامه دادند. آنها به پیروی از امام **مبارزه را وظیفه شرعی و دینی** خود می‌دانستند. گروه‌های دیگری نیز با عقاید سیاسی متفاوت در مبارزه با حکومت پهلوی شرکت داشتند.

عالمان و اندیشمندان چون آیت‌الله مطهری، آیت‌الله طالقانی و دکتر علی شریعتی با سخنرانی، نوشتن کتاب و مقاله و برگزاری کلاس‌های تفسیر قرآن و نهج‌البلاغه در مساجد، حسینیه‌ها و دانشگاه‌ها، می‌کوشیدند اسلام انقلابی را به جوانان معرفی کنند.

* دلایل و مشکلات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی نارضایتی مردم از حکومت شاه *

<p>(۱) بی‌توجهی به ارزش‌های اسلامی (۲) ترویج بی‌بندوباری در برنامه‌های رادیو و تلویزیون (۳) آزادان نبودن روزنامه‌ها در انتقاد از شاه و مقام‌های حکومتی</p>	دلایل فرهنگی
<p>(۱) وابستگی حکومت به بیگانگان (۲) نفوذ و دخالت کشورهای خارجی بویژه آمریکا در ایران (۳) استبداد و سرکوب مخالفان توسط ساواک و ماموران نظامی (۴) نادیده گرفتن حقوق ملت و اصول قانون اساسی مشروطه</p>	دلایل سیاسی
<p>(۱) حیف و میل و غارت ثروت و سرمایه‌های ملی کشور توسط خاندان پهلوی و مقام‌های حکومتی (۲) فقر و محرومیت مردم در روستاها و شهرهای کوچک</p>	دلایل اقتصادی

قیام ۱۹ دی قم: مردم قم در ۱۹ دی ۱۳۵۶ در اعتراض به انتشار مقاله توهین آمیز نسبت به امام در روزنامه اطلاعات، به تظاهرات پرداختند.

قیام ۲۹ بهمن مردم تبریز: به مناسبت بزرگداشت چهلم شهدای ۱۹ دی قم صورت گرفت.

واقعه ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ (جمعه سیاه): در ادامه اعتراضات خیابانی مردم در سال ۵۷ در شهرهای مختلف و اعتصابات کارکنان و کارگران شرکت نفت و کارخانه‌های دیگر.. در یکی از این اعتراضات در روز **جمعه ۱۷ شهریور در تهران، ماموران رژیم مردم را در میدان ژاله (شهدا کنونی) به خاک و خون کشیدند، این واقعه به «جمعه سیاه» معروف شد.**

عکس العمل شاه در برابر اعتراضات و تظاهرات ملت:

- ❖ تغییر پی در پی نخست وزیران با این ادعا که پیام انقلاب آنان را شنیده است.
- ❖ سرکوب تظاهرکنندگان.

امام پس از ترک نجف از عراق به **فرانسه** رفت و در محله **نوفل لوشاتو** در حومه پاریس ساکن شد.

هجرت امام به پاریس از دو جهت تأثیر مثبت داشت:

- ❖ بسیاری از مبارزان توانستند با ایشان ملاقات و گفت و گو کنند.
- ❖ این امکان برای خبرنگاران سراسر جهان فراهم آمد تا پیام امام را به گوش مردم ایران و جهان برسانند.

شاه در روز **۲۶ دی ماه ۱۳۵۷** ایران را ترک کرد.

انقلاب اسلامی در
۲۲ بهمن ۱۳۵۷ به
 پیروزی رسید.

امام خمینی در روز **۱۲**
بهمن ۱۳۵۷ با استقبال
 باشکوه مردم به میهن
 بازگشت.

انقلاب اسلامی ایران، با شعار اصلی «**استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی**» به پیروزی رسید.
 هدف از تشکیل انقلاب اسلامی:

- ❖ از بین بردن وابستگی کشور به بیگانگان و
- ❖ تأمین حقوق ملت در چارچوب قوانین و ارزش‌های اسلامی بود.

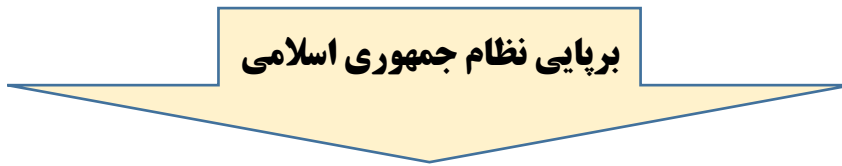
سه عامل موثر در موفقیت انقلاب اسلامی:

«ایمان به اسلام»، «**وحدت ملت**» و «**رهبری قاطع امام خمینی**» بود.

خلاصه درس ۱۶ - مطالعات اجتماعی پایه نهم
(ایران در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران)

خواسته اصلی و اساسی ملت در جریان انقلاب اسلامی: تلاش برای تحقق شعار «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی» بود.

- ❖ **همه‌پرسی تعیین نظام سیاسی:** در روزهای ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸ مردم به پای صندوق‌های رای رفتند تا از میان دو گزینه‌ی «جمهوری اسلامی: آری یا خیر» یکی را انتخاب کنند.
- نتیجه همه‌پرسی در **۱۲ فروردین ۱۳۵۸** اعلام شد و ۹۸/۲ درصد مردم به جمهوری اسلامی رای مثبت دادند. از آن پس **روز دوازدهم فروردین، روز جمهوری اسلامی** نام گذاری شد.
- ❖ **تدوین و تصویب قانون اساسی**
- ❖ **انتخابات اولین دوره ریاست جمهوری (بهمن ۱۳۵۸)**
- ❖ **انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی (اسفند ۱۳۵۸)**
- ❖ **تشکیل هیئت دولت**

نمودار روند تاسیس حکومت جمهوری اسلامی:

شکل‌گیری نهادهای انقلابی: پس از پیروزی انقلاب به فرمان امام نهادهایی در کشور بوجود آمد که مهم‌ترین آنها:

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ← **بسیج مستضعفان**

با هدف دفاع از آرمان‌های انقلاب اسلامی و مرز و بوم کشور

توطئه‌ها و دسیسه‌های دشمنان پس از پیروزی انقلاب به شکل‌های زیر ادامه یافت:

الف) ایجاد شورش و ناامنی

که توسط گروه‌های ضد انقلاب داخلی با حمایت دشمنان خارجی صورت می‌گرفت مثل:

- ❖ ایجاد ناآرامی و اغتشاش در مناطق مرزی
- ❖ خسارت به اموال عمومی و دارایی‌های مردم
- ❖ به راه انداختن جنگ داخلی بین اقوام مختلف

ب) ترور شخصیت‌ها و مردم انقلابی

آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای نیز از جمله شخصیت‌هایی بودند که بر اثر اقدام‌های تروریستی (وحشت افکنی) ضدانقلاب به شدت **مجروح** شدند. و تعداد زیادی نیز از شخصیت‌های نظام به شهادت رسیدند:

محمدعلی رجایی، دومین رئیس‌جمهور اسلامی ایران، و حجت‌الاسلام دکتر محمد جواد باهنر، نخست‌وزیر، در ۸ شهریور ۱۳۶۰ بر اثر انفجار دفتر نخست‌وزیری توسط منافقین (گروه مجاهدین خلق) به شهادت رسیدند.

آیت‌الله دکتر بهشتی و ۷۲ تن از یارانش بر اثر انفجار دفتر مرکزی حزب جمهوری اسلامی توسط منافقین (گروه مجاهدین خلق) در ۷ تیر ۱۳۶۰ به شهادت رسیدند.

استاد آیت‌الله مرتضی مطهری، رئیس شورای انقلاب، که در ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۸ توسط گروه‌های ضدانقلاب به شهادت رسید.

پ) اقدامات نظامی

❖ **حمله نظامی آمریکا**، در ۱۳ آبان ۵۸ دانشجویان پیرو خط امام **سفارت آمریکا** را اشغال کردند و تعدادی از ماموران دولت آمریکا را گروگان گرفتند. آمریکا برای رهایی گروگان‌ها اقدام به حمله نظامی کرد اما هواپیماها و بالگردهای آمریکایی گرفتار طوفان شن **صحرای طبرس** شدند و این عملیات ناکام ماند.

شرط دانشجویان برای آزادی گروگان‌ها این بود که:

دولت آمریکا، شاه را تحویل دهد و متعهد شود که در امور داخلی ایران دخالت نکند.

سرانجام با **میانجیگری دولت الجزایر**، دانشجویان پس از یک سال و چند ماه گروگان‌های آمریکایی را آزاد کردند.

❖ جنگ تحمیلی،

در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ صدام، رئیس حکومت بعثی عراق، با فرمان حمله به **خرمشهر** جنگ علیه ایران را آغاز کرد.

جنگ تحمیلی پس از **۸ سال**
پایداری ملت به پایان رسید
(۱۳۶۷) در حالی که صدام
به هیچ یک از اهداف خود
نرسید.

۲ سال بعد از توافق آتش بس
(۱۳۶۹) ایران و عراق برای
تبادل اسرا به توافق رسیدند.

ت) تحریم اقتصادی و جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران

پس از پیروزی انقلاب، **آمریکا** اقدام به تحریم اقتصادی ایران نمود و **بسیاری از پول های ایران در**

بانک های خارجی یا اموال کشور در خارج را مصادره کرد.

هدف دشمن در جنگ نرم: تغییر ذهن و اراده مردم است تا آنها، چیزی را بخواهند که دشمن می خواهد.

راه پیروزی در نبرد نرم:

۱) شناخت ارزش های انسانی، ۲) تقویت هویت اسلامی - ایرانی، ۳) تفکر صحیح و افزایش معنویت و دینداری در دل هاست.

امام خمینی پس از عمری مجاهدت، سرانجام در **شامگاه ۱۳ خرداد ۱۳۶۸** در تهران درگذشت.
عظیم ترین ثمره زندگی امام خمینی، **رهبری انقلابی بزرگ بود.**

آیت الله خامنه‌ای در مورد نقش رهبری امام در انقلاب اسلامی فرمودند:

«این انقلاب در هیچ کجای جهان بی نام او شناخته نیست.»

یک روز پس از ارتحال امام، **مجلس خبرگان رهبری**، **آیت الله خامنه‌ای** را به رهبری انقلاب برگزید.

خلاصه درس ۱۷ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (فرهنگ)

فرهنگ یک جامعه، شیوه زندگی یک جامعه است.

افراد یک جامعه برای زندگی در کنار هم از شیوه‌های مشترکی استفاده می‌کنند.

جامعه بدون فرهنگ وجود ندارد و فرهنگ هم بدون جامعه به وجود نمی‌آید.

فرهنگ پدیده‌ای آموختنی است؛

یعنی از طریق ژن به ارث نمی‌رسد. بلکه از **راه آموزش و تربیت** از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

به همین دلیل، **فرهنگ را آگاهی و اندیشه مشترک اعضای یک جامعه نیز می‌گویند.**

اجتماعی شدن یا جامعه پذیری:

اجتماعی شدن فرایندی **طولانی مدت از تولد تا آخر عمر** است که افراد از طریق آن، زندگی در جامعه را می‌آموزند و خود را با آن منطبق می‌کنند.

اجتماعی شدن فرایندی بسیار مهم در زندگی است؛ زیرا

در یک جامعه، هر فرد عقاید و باورها، رسوم، قوانین و حتی چگونگی پاسخ دادن به غریز را از دیگران می‌آموزد و به افراد دیگر یاد می‌دهد. از این‌رو، بدون آن افراد نمی‌توانند به زندگی در جامعه ادامه دهند.

فرایند اجتماعی شدن، نخست در خانواده رخ می‌دهد.**خانواده اولین و مهم‌ترین کانون اجتماعی شدن فرد است، زیرا:**

پدر و مادر به کودک طرز صحبت کردن، غذا خوردن، نشست و برخاست، سلام و تعارف، لباس پوشیدن و رعایت آداب اجتماعی در مراسم مختلف، شیوه ابراز احساسات و هیجان‌ها، عقاید و ارزش‌ها را یاد می‌دهند.

با بزرگتر شدن فرد، علاوه بر خانواده، رسانه‌های جمعی، دوستان و گروه همسالان و برنامه‌های آموزشی و تربیتی **مدرسه** و بعدها در دانشگاه، خدمت سربازی، محیط کار و ... آموزش اجتماعی شدن ادامه می‌یابد.

نمادها (مظهر و سَمْبُل)

نماد، نشانه یا نماینده یک پدیده دیگر است. برای مثال، علامت «؟» نماد پرسش و علامت «!» نماد تعجب است.
نمادها در جریان روابط اجتماعی به وجود می آیند.

لایه های فرهنگ:

لایه های خارجی یا بیرونی
 (مثل نماد و هنجار)

لایه های درونی یا عمیق تر
 (مثل عقاید و ارزش ها)

زبان گفتاری و نوشتاری، تصاویر، بناها، نوع پوشاک و همه اشیا و دست ساخته های انسان و همچنین برخی رفتارهای او **نقش نمادین** دارند.

هنجارها

- هنجارها، رفتارهای مشخص و پذیرفته شده در یک گروه یا جامعه است که متداول شده است.
- به عبارت دیگر، **به قواعد و شیوه های مورد قبول یک جامعه** برای انجام دادن کارهای مختلف، **هنجار** می گویند.

برای مثال: سلام و تعارف کردن، تبریک گفتن، هدیه دادن و مجموعه رفتارهای ما در خانواده، مهمانی، محله، مسجد، مدرسه، دانشگاه، اداره و ... هنجار محسوب می شوند.

زندگی اجتماعی بدون وجود هنجارها ادامه پیدا نمی کند و هنجارها به روابط اجتماعی سامان می بخشند.

مهم ترین دلایل پیروی از هنجارها:

اعتقاد به آنها یا حفظ آبرو و احترام یا ترس از مجازات است.

اگر افراد از هنجارهای مورد قبول گروه یا جامعه پیروی نکنند، **مجازات** می شوند.

این مجازات ممکن است به صورت: **سرزنش خود یا دیگران، پوزخند، تمسخر، طرد کردن و محروم نمودن، متلک گفتن یا مجازات های رسمی و قانونی** باشد.

ارزش‌ها و عقاید

ارزش یعنی اینکه ما، اموری را خوب، مطلوب و مثبت تلقی کنیم.

ارزش‌ها به هنجارها جهت می‌دهند یعنی افراد بر مبنای ارزش‌هایی که به آنها معتقدند رفتار و عمل می‌کنند.

برای مثال:

فردی که حفظ محیط زیست برایش یک ارزش است، تلاش می‌کند در عمل به حفظ محیط زیست کمک کند. چنین فردی در مصرف منابع آب و برق صرفه جویی می‌کند، زباله‌ها را از هم تفکیک می‌کند، به محیط زیست هیچ‌گونه آسیبی وارد نمی‌کند و ...

نمونه‌هایی از ارزش‌ها و

ضد ارزشها

ارزش‌های یک جامعه معمولاً از هنجارهای آن

دفاع می‌نمایند و اجازه بروز و ظهور

هنجارهای غیرمطلوب را نمی‌دهند.

ارزش‌ها معمولاً از عادت و هنجار، سرچشمه می‌گیرند.

عقیده آن شناخت درست یا غلطی است که به باور انسان تبدیل شود. مال یا حق باشد یا باطل. عاقلانه باشد یا جاهلانه.

ارزش‌های انسانی و اجتماعی:

آن دسته از ارزش‌ها هستند که همه انسان‌ها یا بیشتر افراد یک جامعه آن را خوب و مطلوب می‌دانند،

مانند: شجاعت، صداقت، کمک به دیگران، احترام به سالمندان و دفاع از کشور.

از عوامل مهمی که در شکل‌گیری ارزش‌ها مؤثر است، عقاید دینی است.

برای مثال: صدقه دادن و انفاق برای فرد مسلمان یک ارزش است و این ارزش ناشی از اعتقادی است که آن فرد به جلب خشنودی خداوند و اطاعت از او دارد.

خلاصه درس ۱۸ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (هویت)

موضوع **هویت** در واقع همان پاسخ به پرسش «**کیستی**» است.

هویت عبارت است از احساس و آگاهی و شناخت از خود.

آگاهی انسان از وجود و شخصیت و ویژگی‌های خود از جمله تفاوت‌های او با سایر موجودات زنده است.

ابعاد فردی هویت

هویت فردی شامل دو بخش (ویژگی‌های جسمانی و روانی) است.

❖ **ویژگی‌های جسمانی** مانند **جنسیت**، **قد**، **وزن**، **سن** و **گروه خونی**. (این ویژگی‌ها مربوط به بدن و خلقت طبیعی ما هستند).

❖ **ویژگی‌های اخلاقی و روانی** همان ویژگی‌های **غیر جسمانی** هستند؛ مانند **صبور بودن**، **زودرنج بودن**، **داشتن پشتکار و اراده**، **امیدوار بودن**، **لجوج بودن** و به هنر علاقه داشتن
ویژگی‌های جسمانی و روانی **تأثیر متقابل** بر روی یکدیگر دارند.

ابعاد اجتماعی هویت

افراد با عضویت در گروه‌های مختلف اجتماعی هویت اجتماعی پیدا می‌کنند. مثل عضویت در گروه‌های خانواده، دوستان، همکلاسی‌ها، همسایه‌ها، همکاران و ...

وقتی خود را **عضو گروهی** معرفی می‌کنیم در واقع به **هویت اجتماعی** خود اشاره می‌کنیم.

هر فرد **ابتدا در خانواده** و سپس در **مدرسه** و **محله** و سایر مؤسسات و نهادهای اجتماعی با **عقاید و ارزش‌های** جامعه آشنا می‌شود. بدین ترتیب،

هویت اجتماعی او بر اساس **عقاید و ارزش‌های جامعه** شکل می‌گیرد.

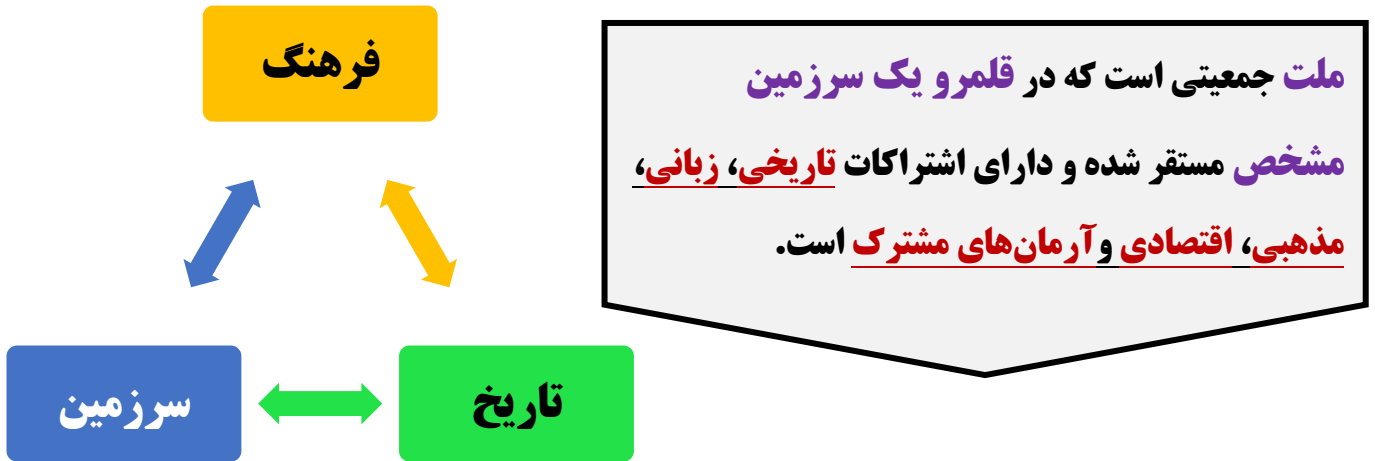
آیا ویژگی‌های هویتی ما تغییر می‌کنند؟

برخی ویژگی‌های هویتی ما **ثابت** هستند مثل: **سن، تاریخ تولد، مکان تولد.**
 برخی ویژگی‌های هویتی **همواره در حال تغییر** هستند مثل: تبدیل شدن فرد فقیر به فرد پردرآمد -
تبدیل یک فرد بی سواد به تحصیل کرده و ...

هویت ملی

هویت ملی یکی از مراتب **هویت اجتماعی** است. که به یک **ملت** مربوط می‌شود.

عمده‌ترین عناصر هویت یک ملت:

هویت ایرانی ویژگی‌های مشترک جامعه‌ای است که با آن شناخته می‌شویم.

ویژگی‌های هویت ایرانی عبارتند از:

(۱) ما در سرزمین ایران زندگی می‌کنیم.

برای مردمی که در یک سرزمین زندگی می‌کنند **سرزمین یا وطن** ارزشی متفاوت با سایر مکان‌ها دارد به گونه‌ای که وظیفه خود می‌دانند از آن تا پای جان **دفاع** کنند **در متون کهن ایران** باستان، از سرزمین ما به «**ایران شهر**» و «**ایران زمین**» یاد شده است.

نیست گوینده زین قیاس خجل
 دل ز تن به بود، یقین باشد.

نظامی گنجوی

همه عالم تن است و ایران دل
 چون که ایران دل زمین باشد

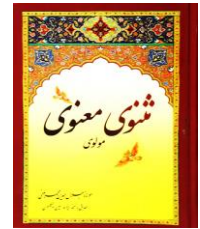
۲) ما مسلمانیم

فرهنگ مردم ما براساس **دین اسلام** است و عقاید و ارزش‌ها و حتی نظام سیاسی و قوانین امروز ما از دین اسلام نشئت می‌گیرد. البته اقلیت‌های دینی زردشتی، مسیحی و کلیمی هم در کشور ما ضمن پیروی از دین خود، هویت و فرهنگ ایرانی را حفظ نمودند.

۳) ما تاریخ کهن و میراث فرهنگی غنی داریم.

ایران جایگاه تمدن‌های باستانی بوده است و بیش از چند هزار سال قدمت دارد. در دوران باستان، ایرانیان پیرو دین زرتشتی بودند که پس از ورود اسلام به ایران، عقاید و ارزش‌های اسلامی دگرگونی بزرگی در فرهنگ ایرانیان پدید آورد.

۴) زبان مشترک ما فارسی است.

میراث فرهنگی با زبان مشترک آموخته می‌شود و انتقال می‌یابد. زبان فارسی ریشه در تمدن ایران باستان دارد. و همواره عامل وحدت اقوام ایرانی بوده است.

زکویار می‌سایدیم
ز بهار نوروز
از این بار آمدن چو کهرسب
طالع افروزی

۵) انقلاب اسلامی نمایانگر آرمان‌های والای جامعه ماست.

در این انقلاب، مردم ایران به جای دنباله‌روی از فرهنگ بیگانگان به **فرهنگ و هویت اسلامی** خود بازگشتند و با بهره‌گیری از ارزش‌های دینی خود، خواستار **استقلال، آزادی و جامعه‌ای اسلامی** شدند.

امت و هویت اسلامی

امت اسلامی جمعیت بزرگی است که میان آنها با مرزهای جغرافیایی و سیاسی، فاصله نمی‌افتد. افراد یک امت، با انسجام، اتحاد، همدلی و همکاری، یک پیکره واحد را تشکیل می‌دهند. یکی از اهداف پیامبر اسلام پس از بعثت، تشکیل امت واحد اسلامی بود.

خلاصه درس ۱۹ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (ارزش ها و کارکردهای خانواده)

نقطه شروع بنیان خانواده، ازدواج است.

ازدواج (نکاح): پیمانی الهی است که به موجب آن یک زن و مرد در زندگی با هم شریک و متحد می-شوند و خانواده‌ای را تشکیل می‌دهند.

تمایل به تشکیل خانواده و داشتن فرزند، امری طبیعی و فطری و براساس نظام خلقت است.

خانواده، واحد بنیادین جامعه و کانون رشد و تعالی انسان است.

ارزش و کارکردهای خانواده:

الف) رشد کمالات انسانی

ب) فرزندآوری و تجدید نسل

پ) حمایت و مراقبت

ت) تربیت اعضای خانواده

الف) رشد کمالات انسانی:

خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون رشد و تعالی انسان است.

زندگی مشترک با تمام فراز و نشیب‌های مختلف آن، می‌تواند:

سبب **تقویت معنویت و اخلاق پسندیده زن و مرد**، مانند صبر، گذشت، تلاش برای کسب روزی حلال، تربیت خود و فرزندان، مدیریت نیازهای خانواده و ایجاد آرامش در محیط زندگی شود.

ب) فرزندآوری و تجدید نسل:

❖ فرزندآوری علاوه بر **تقویت بنیان خانواده** موجب بقا و **تداوم نسل** انسان می‌شود.

❖ تولد فرزند موجب **استحکام خانواده** و **نشاط و سرزندگی** اعضای خانواده و پدر و مادر می‌شود.

اولین شرط بقای هر جامعه‌ای، جمعیت آن است. بدون وجود جمعیت کافی، فعالیت‌های آن جامعه دچار

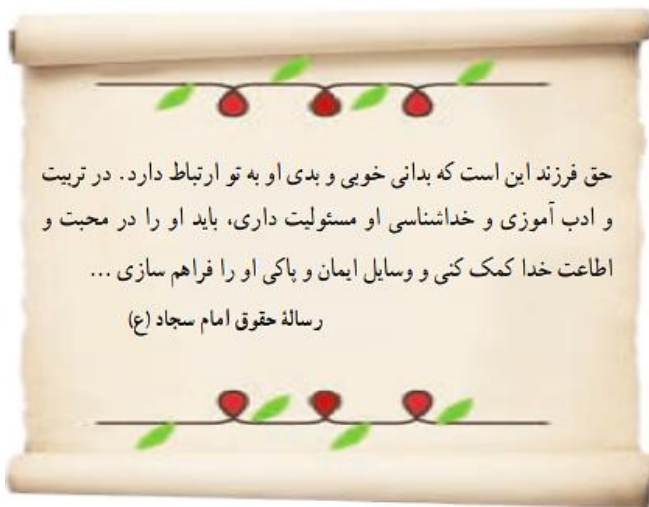
اختلال می‌شود. در صورت انقراض جمعیت یک جامعه، آن جامعه از بین می‌رود.

پ) حمایت و مراقبت

- ❖ **محبت:** از نیازهای اساسی انسان است. و **خانواده** مهم‌ترین کانون حمایت و مراقبت عاطفی از افراد است.
- ❖ **مراقبت:** نوزاد انسان از آغاز زندگی برای برطرف کردن **نیازهای زیستی و بدنی** خود به مراقبت نیاز دارد. از سوی دیگر انسان‌ها در دوره سالمندی به دلیل ناتوانی و در بین دو دوره کودکی و سالمندی به خاطر شرایط بیماری و حوادث به مراقبت نیاز دارند.
- ❖ **رفع نیازهای مادی:** رفع نیازهای **مادی و اقتصادی** خانواده مثل **خوراک، پوشاک و مسکن** و وسایل زندگی بر عهده سرپرست خانواده، یعنی **پدر** است. البته امروزه زنان نیز در فعالیتهای اقتصادی و کسب درآمد به منظور رفع نیازهای خانواده مشارکت می‌کنند.

ت) تربیت اعضای خانواده

- ❖ هر فرد در جامعه براساس **فطرت پاک و الهی** متولد می‌شود و برای آنکه بتواند در جامعه رشد و زندگی کند، باید:
- ❖ **با عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای صحیح** آشنا شده و به عبارت دیگر،
- ❖ **شیوه زندگی کردن** در جامعه را بیاموزد.

خانواده یکی از مهم‌ترین بسترهای تربیت انسان است.**وظایف والدین:**

- ❖ هم مسئول رفع نیازهای **عاطفی و زیستی** و **معیشتی** فرزندان هستند.
- ❖ و هم وظیفه **تربیت اخلاقی، معنوی و دینی** آنها را بر عهده دارند.

خلاصه درس ۲۰ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (آرامش در خانواده)

خانواده مطلوب: خانواده‌ای است که بتواند وظایف خود را به خوبی انجام دهد. خانواده‌ای که **تواند** وظایف خود را به خوبی انجام دهد دچار آسیب شده است. رابطه چنین خانواده‌هایی با دیگر نهادهای جامعه به مشکل می‌خورد.

شروع زندگی مشترک: یکی از عواملی که موجب سازگاری و آرامش در خانواده می‌شود، **انتخاب صحیح همسر** است.

برای زندگی خوب و با سعادت، افراد باید در انتخاب همسر:

به **تناسب و همگونی خود با طرف مقابل** توجه کنند. هر چه افراد از نظر **اعتقادات دینی، تحصیلات، اخلاق و روحیات و وضعیت خانوادگی** با همدیگر هماهنگی داشته باشند، زندگی‌شان **با دوام‌تر** است.

همسرگزینی از دیدگاه اسلام:

از دیدگاه اسلام، مهم‌ترین عاملی که باید در همسرگزینی به آن توجه کرد، **ایمان و اعتقادات دینی** افراد است.

اسلام همچنین در انتخاب همسر بر **اصالت خانواده** تأکید کرده است؛ **اصالت خانواده** یعنی: در خانواده‌ای **صالح و اهل ایمان و تقوا** پرورش یافته باشد.

اگر جوانان همسر خود را **با هم فکری و حمایت خانواده‌ها** انتخاب و **از تجربه‌های آنان** استفاده کنند، از بروز بسیاری از ناسازگاری‌ها جلوگیری می‌شود.

سازگاری زن و شوهر در خانواده

یکی از مهمترین اهداف ازدواج، **برقراری آرامش و محبت** بین زن و شوهر است.

یک همسر خوب، باید:

وظایف و مسئولیت‌های خود را به خوبی شناخته و علاوه بر **انجام دقیق** آنها، شریک زندگی خود را نیز در **انجام مسئولیت‌هایش** یاری کند.

فرزندان، گرمابخش خانواده

یکی از عواملی که موجب امنیت و ثبات خانواده و گرمی و نشاط آن می‌شود، وجود فرزندان است.

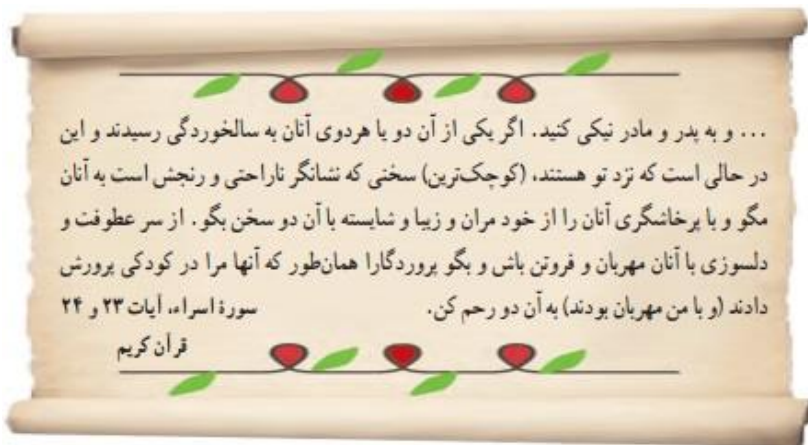
مزیت خانواده‌های چندفرزندی نسبت به تک‌فرزندی از دیدگاه روانشناسان:

- ❖ در خانواده‌های چندفرزندی **تجربه اجتماعی شدن** و **رشد کودک** افزایش می‌یابد.
- ❖ کودکان **همبازی** دارند و دیگر مجبور نیستند با افراد بزرگسال در ارتباط باشند.
- ❖ **الگو برداری** از رفتار خواهر و برادر شکل می‌گیرد.
- ❖ در آینده از **ارتباطات وسیع خانوادگی** و **حمایت برادر و خواهر** برخوردار خواهند بود و فرزندانشان نیز عمو، خاله، عمه و دایی خواهند داشت.

حقوق و تکالیف والدین و فرزندان

پدر و مادر وظیفه دارند سرپرستی کودک را به عهده بگیرند و نیازهای او را برطرف نمایند.
فرزندان نیز باید در هر حال به پدر و مادر خود احترام بگذارند.

اطاعت از والدین، رعایت اخلاق خوش و خودداری از بی‌احترامی به آنها در هر شرایط واجب است.
اطاعت از والدین تنها در صورتی جایز نیست که به گناه و نافرمانی از خدا دستور دهند.

چگونه می‌توانیم ارتباط بهتری با اعضای خانواده داشته باشیم؟

وجود اختلاف در نظر و سلیقه فرزندان با یکدیگر یا با والدین، تا حدی طبیعی است.

دلیل اختلاف نظر والدین و فرزندان:

آشنا شدن فرزندان با محیط و گروه‌های مختلف در جامعه است که ممکن است دارای هنجارها و ارزش‌هایی متفاوت با خانواده باشند.

مدیریت صحیح این اختلاف نظرها می تواند: به رشد فکری و انسجام بیشتر اعضای خانواده کمک کند. یکی از عواملی که می تواند ناسازگاری ها را کاهش دهد:

« ایجاد رابطه صحیح و مناسب اعضای خانواده با یکدیگر است.»

در هنگام بروز مشکل به منظور ایجاد یک ارتباط خوب با خانواده و شروع یک گفت و گوی صمیمی برای حل مشکل به چه مواردی باید توجه نمود؟

۱. باور داشته باشیم بسیاری از مشکلات با گفت و گوی صحیح قابل حل است.
۲. در هنگام صحبت مخصوصاً با پدر و مادر، احترام آنها را حفظ کنیم.
۳. مشکل مان را دقیق و کامل بیان کنیم و احساس خودمان را نیز نسبت به آن، مطرح کنیم.
۴. زمانی که شرایط روحی فرد مقابل مناسب است مشکل خود را مطرح کنیم.
۵. هنگام که عصبانی با ناراحت هستیم با اعضای خانواده صحبت نکنیم.
۶. هنگام ارتباط، از مسخره کردن، تحقیر و طعنه زدن اجتناب کنیم.
۷. قبل از طرح مشکل، به راه حل های متفاوت فکر کنیم و آنها را پیشنهاد دهیم.
۸. مشکلات و مسائل را در خانه حل کنیم و از بازگو کردن آنها به دیگران خودداری کنیم.
۹. در صورت حل نشدن مشکل، حتماً از بزرگترهای خانواده، افراد باتجربه و بزرگترهای فامیل و یا مشاوران متعهد و متخصص نیز استفاده کنیم.
۱۰. صبور باشیم و به خدا توکل کنیم.

مدیریت مشکلات و حوادث غیرمنتظره در خانواده:

زندگی خانوادگی، یک دوره طولانی یعنی **از ازدواج تا پایان عمر** را در برمی گیرد.

صله ارحام:

واژه **صله** از وصل گرفته شده به معنای **اتحاد و پیوستگی** است. و **ارحام** به معنای **فویشان و نزدیکان**.

در فقه اسلامی، کمک کردن به ارحام و خویشاوندان نسبت به دیگران اولویت دارد.

منظور از صله ارحام این است که افراد به دیدار خویشاوندان خود بروند..

دید و بازدید همراه با مهر و محبت و کمک مالی به خویشاوندان و .. نیز صله ارحام محسوب می شود.

در این دوره، ممکن است مشکلات گوناگون از قبیل:

بیکاری، فقر، بیماری شدید و طولانی، فوت یکی از اعضای خانواده یا معلولیت کودک پیش بیاید و شرایط دشواری را برای خانواده به وجود آورد و حتی ارکان خانواده را دچار تزلزل کند.

در این مواقع چه کارها و رفتارهایی می توان انجام داد؟

توکل به خدا، صبر و شکیبایی، کمک های مالی و اقتصادی به خویشاوندان، مهر و محبت کردن و کمک به رفع مشکلات یکدیگر و ...

خلاصه درس ۲۱ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (نهاد حکومت)

نیاز به حکومت

همان طور که زندگی اجتماعی یک ضرورت است و انسان‌ها به تنهایی نمی‌توانند نیازهای مادی و معنوی خود را برطرف کنند، داشتن حکومت نیز برای یک جامعه ضرورت است.

داشتن حکومت برای یک جامعه یک ضرورت است، زیرا:

- ❖ در زندگی اجتماعی نیازهای مشترکی وجود دارد.
- ❖ افراد برای تنظیم امور خود به قوانین و مقررات نیاز دارند.
- ❖ اجرای قوانین و حل اختلافات، برقراری نظم و امنیت و دفاع از هجوم دشمنان و .. نیازمند حکومت است.

بنابراین بدون نهاد حکومت، جامعه دچار اختلال و هرج و مرج می‌شود.

اسلام و حکومت

اسلام وجود حکومت را برای جامعه ضروری می‌داند.

در جهان بینی توحیدی اسلام، حق مالکیت مطلق همه موجودات و پدیده‌های جهان فقط از آن خداست.

در جامعه‌ای که تحت حاکمیت قوانین الهی است:

- ❖ عدالت و ایجاد شرایط مناسب برای رشد و تعالی مردم
- ❖ آزادی انسان‌ها از همه بندها و موانع سعادت آنها
- ❖ استقلال و نفی سلطه بیگانگان
- ❖ ظلم نکردن
- ❖ مسئولیت در قبال مظلومان
- ❖ تأمین اجتماعی
- ❖ تلاش برای عمران و آبادانی زمین

وظایف حکومت

برخی از مهم‌ترین وظایف حکومت‌ها:

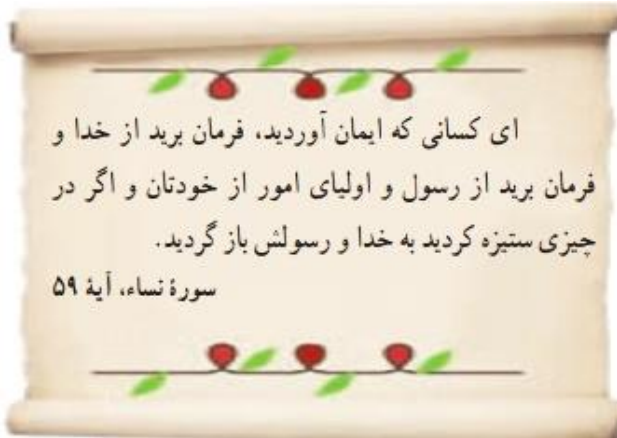
- ❖ وضع قوانین و مقررات
- ❖ اجرای قوانین
- ❖ برقراری نظم و امنیت
- ❖ رسیدگی به اختلافات و شکایت‌ها
- ❖ تعلیم و تربیت
- ❖ عمران و آبادانی کشور
- ❖ دفاع از کشور و حفظ تمامیت ارضی
- ❖ مدیریت منابع طبیعی
- ❖ رفع نیازهای معیشتی، اجتماعی و اقتصادی مردم
- ❖ حمایت از گروه‌های خاص و نیازمند
- مانند: کودکان بی سرپرست، معلولین و ...

قانون اسلامی ضامن عدالت است و مجریان قوانین عادلانه باید دو ویژگی داشته باشند:

عدالت را بشناسند و به عدالت رفتار کنند. به همین دلیل، از دیدگاه اسلام برای حکومت و اداره امور جامعه تنها گروهی از مردم شایستگی دارند که:

۱. از قوانین الهی آگاهی و به آن ایمان داشته باشند. ۲. از نظر تقوا و عدالت از دیگر مردم بالاتر باشند.

در رأس این گروه، **پیامبران الهی** و **سپس** جانشینان آنها یعنی **امامان معصوم** قرار دارند و در غیاب آنان، افراد صالح و متقی ادامه دهنده راه آنها هستند.

حکومت در کشور ما

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، حکومت جمهوری اسلامی در ایران تأسیس شد.

بنیانگذار این حکومت **امام خمینی** است.

کلمه «**جمهوری**» یعنی: در این حکومت مردم حق انتخاب و مشارکت دارند.

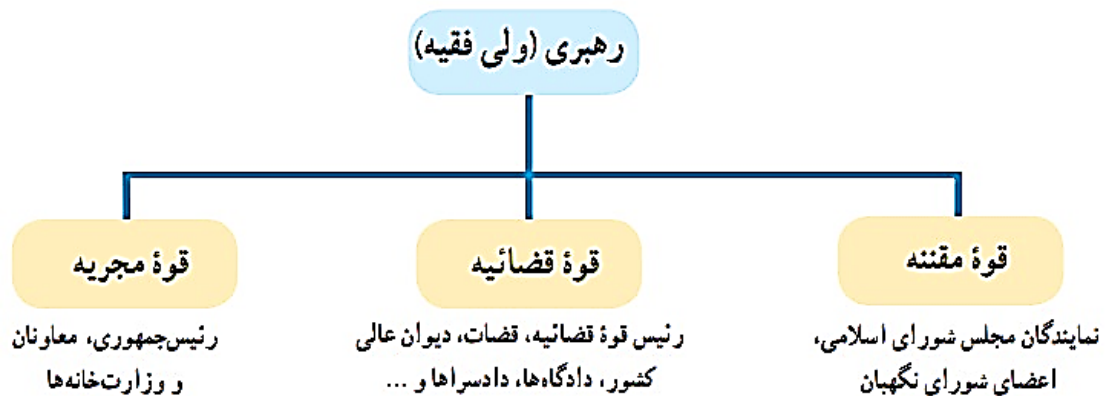
کلمه «**اسلامی**» یعنی: کشور با اصول و قوانین اسلامی اداره می‌شود.

زامداران آن نیز باید مؤمن و معتقد به اسلام و متعهد به اجرای آن باشند.

ارکان حکومت در جمهوری اسلامی ایران

بر طبق قانون اساسی، **مهم‌ترین رکن** حکومت جمهوری اسلامی **رهبری** آن است.

رهبری در جمهوری اسلامی ایران بر پایه «**ولایت فقیه**» است.

ولایت به معنای سرپرستی است.

از دیدگاه اسلام، فقط **خدا** می‌تواند بر انسان‌ها ولایت و حاکمیت داشته باشد.

بر طبق **اصل پنجم** قانون اساسی، در زمان غیبت امام زمان (عج) سرپرستی جامعه اسلامی برعهده:
فقیه عادل و باتقوا، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است.

اختیارات و وظایف رهبر (طبق اصل ۱۱۰ قانون اساسی)

- ❖ تعیین سیاست‌های کلی نظام و نظارت بر حسن اجرای آنها
- ❖ فرماندهی کل نیروهای مسلح
- ❖ نصب و عزل و قبول استعفای فقهای شورای نگهبان،
رئیس قوه قضائیه،
رئیس سازمان صداوسیما
و فرماندهان نیروهای نظامی، انتظامی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
- ❖ عفو یا تخفیف مجازات محکومان در حدود موازین اسلامی

شوراهای اسلامی شهر و روستا

اعضای این شوراهای مردم منطقه یا محل انتخاب می‌کنند.
شوراهای اسلامی با هدف همکاری مردم برای پیشبرد برنامه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و عمرانی با توجه به شرایط و مقتضیات هر منطقه از کشور تشکیل می‌شوند.

خلاصه درس ۲۲ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (حقوق و تکالیف شهروندی)

واژه «شهروندی» به روابط متقابل مردم و حکومت اشاره دارد.

شهروندی ارتباطی است بین افراد و یک حکومت مشخص، که بین آنها حقوق و تکالیفی ایجاد می‌شود.

حقوق شهروندان ← **یعنی وظایف و تکالیف حکومت نسبت به مردم.**

قوانین هر کشور به ویژه قانون اساسی آن، حقوق و تکالیف شهروندی را معین می‌کند.

حقوق شهروندی (بر پایه قانون اساسی ایران)

طیف وسیعی از انواع حقوق سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... را شامل می‌شود.

۱) حق برخورداری از عدالت قانونی

عدالت قانونی یعنی اینکه حکومت در وضع قوانین، اجرای قوانین و نظارت بر اجرای قوانین بین شهروندان **تبعیض** قائل نشود.

۲) حق برخورداری از عدالت قضایی

هر شهروندی حق **دادخواهی** و مراجعه به دادگاه‌های صالح را دارد. شهروندان حق دارند در همه دادگاه‌ها برای خود **وکیل مدافع** انتخاب کنند.

(۳) حق برخورداری از رفاه و تأمین اجتماعی

- ❖ کلیه شهروندان حق دریافت خدمات عمومی به صورت **برابر و عادلانه** و در **کوتاه‌ترین زمان** ممکن را دارند.
- ❖ شهروندان حق دارند در مواردی مانند بیکاری، معلولیت، پیری، بازنشستگی، بی‌سرپرستی، از کار افتادگی و حوادث از **تأمین اجتماعی** بهره‌مند شوند.
- ❖ هر شهروند حق دارد به آموزش و پرورش، مراکز فرهنگی و ورزشی، آتشنشانی، پلیس و نظایر آن دسترسی آسان داشته باشد.
- ❖ شهروندان حق دارند در **محیطی پاک و سالم** و بدون آلودگی زندگی کنند و از **خدمات و امکانات بهداشتی و درمانی** مناسب، به بهترین وجه برخوردار شوند.

(۳) حق مشارکت سیاسی

«**مشارکت سیاسی** یعنی اینکه هر شهروند بتواند در امور سیاسی جامعه دخالت کند و در سرنوشت کشور خود نقش داشته باشد».

مشارکت سیاسی مردم از راه‌های مختلفی صورت می‌گیرد مانند:

- ❖ **شرکت در انتخابات،**
  - ❖ **عضویت و همکاری در احزاب و انجمن‌های سیاسی،**
  - ❖ **شرکت در راهپیمایی‌ها و تظاهرات**
- در انتخابات،** مردم می‌توانند با شرکت در انتخابات **هم انتخاب‌کننده** کارگزاران سیاسی باشند و هم خود **داوطلب نمایندگی** و به دست گرفتن امور حکومت باشند.
- مشارکت سیاسی مردم به دو صورت مستقیم و غیر مستقیم صورت می‌گیرد.**
- مستقیم:** مثل شرکت در انتخابات شوراها، مجلس و ریاست جمهوری و ...
- غیر مستقیم و باواسطه:** مثل **انتخاب رهبر** (انتخاب رهبر توسط مجلس خبرگان صورت می‌گیرد که اعضای مجلس خبرگان را مردم انتخاب می‌کنند).

(۴) حقوق فرهنگی

- (۱) حمایت از تشکیل خانواده و پاسداری از روابط خانوادگی، (۲) حمایت از تعلیم و تربیت شایسته،
- (۳) آزاد بودن استفاده از زبان‌های قومی و محلی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در مدارس، در کنار زبان فارسی.

تجاوز نکردن به منافع عمومی و حقوق دیگران

اصل چهارم قانون اساسی می‌گوید: هیچ کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد. به عبارت دیگر، شهروندان مجاز نیستند برای استفاده از حقوق خود به منافع عمومی زیان برسانند و حقوق دیگران را ضایع کنند.

تکالیف شهروندی (بر پایه قانون اساسی ایران)

۱) رعایت قانون و مقررات

نادیده گرفتن قانون یا تخلف از آن موجب اختلال و هرج و مرج در جامعه می‌شود. البته قانون وقتی جایگاه واقعی خود را در جامعه پیدا می‌کند که همه افراد آن را رعایت کنند.

۲) همکاری با دولت

برنامه‌ها و اقدامات عمرانی، اقتصادی و اجتماعی حکومت‌ها زمانی به هدف می‌رسد که شهروندان نسبت به پیشرفت کشور دلسوز و حساس باشند و با دولت همکاری کنند.

۳) **پرداخت مالیات و عوارض** (بخشی از درآمدهای دولت از راه مالیات و عوارض تأمین می‌شود). **مالیات** مبلغی است که شهروندان بر اساس قانون و به صورت **بلاعوض** به دولت پرداخت می‌کنند تا **صرف هزینه‌های عمومی** کشور شود. **عوارض** مبلغی است که شهروندان **در مقابل دریافت خدمتی** از دستگاه‌های اداری و دولتی، به آنها می‌پردازند؛ **برای مثال**، پول قبض آب و برق، صدور گواهی نامه رانندگی، عبور از بزرگراه‌ها و...

۴) حفظ و تقویت اقتدار کشور

اقتدار این است که علم، اقتصاد، سازندگی، پیشرفت، عزت و اعتبار بین المللی و همچنین توان دفاعی کشور، به وسیله نیروهای داخلی تقویت شود. **نیروهای نظامی و انتظامی** وظیفه تأمین امنیت کشور و حراست از مرزها و حفظ تمامیت ارضی را برعهده دارند.

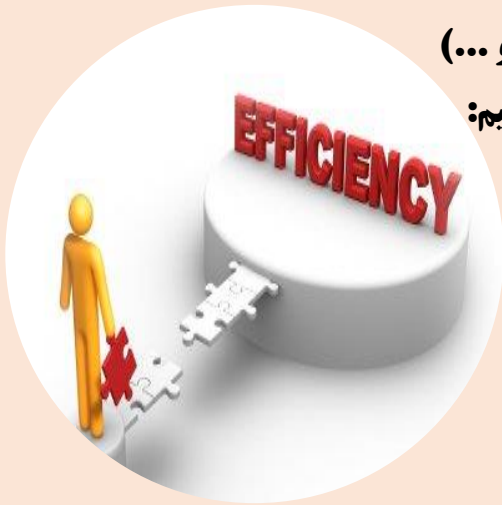
دفاع از کشور در مقابل دشمنان در زمان صلح و جنگ، تکلیف همه شهروندان است.
نمونه تکلیف شهروندی دفاع از کشور: عضویت در سازمان بسیج و انجام خدمت سربازی توسط پسران.

* **امر به معروف و نهی از منکر: هم حق و تکلیف مردم و هم حق و تکلیف حکومت** محسوب می‌شود.

اصل ۸ قانون اساسی می‌گوید: در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه- ای است همگانی و متقابل بین مردم و دولت و مردم نسبت به یکدیگر، که شرایط و حدود و کیفیت آن را **قانون** معین می‌کند.

خلاصه درس ۲۳ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (بهره‌وری چیست؟)

مقدمه

ما در هر محیطی که هستیم (خانه، مدرسه، اداره، کارخانه، مزرعه و ...) می‌توانیم با تفکر و چاره‌اندیشی کارها را مفیدتر و موثرتر انجام دهیم:

به عبارت دیگر می‌توانیم:

- * اهداف درست انتخاب کنیم.
- * از امکانات استفاده صحیح و عاقلانه بپریم.
- * از اسراف و اتلاف منابع دوری کنیم.

بهره‌وری چیست؟

بهره‌وری یعنی از بین کارهای ممکن، کار درست را انتخاب کنیم و آن را با روش درست انجام دهیم.
(اثر بخشی و کارایی)

بهره‌وری یعنی: انجام درست کارهای درست

نمونه‌هایی از تفکر بهره‌وری در زندگی مردم در روزگار گذشته:

ابداع و حفر قنات، ذخیره کردن آب در آب انبارها، خشک کردن و ذخیره محصولات کشاورزی، تعاون و همیاری در امور کشاورزی.

فرهنگ بهره‌وری

فرهنگ هنجارها، ارزش‌ها و باورهای یک جامعه را در بر می‌گیرد.

فرهنگ بهره‌وری، یک نگرش نسبت به زندگی است. نگرشی که براساس آن، انسان می‌کوشد هوشمندانه کار کند، با به کارگیری روش‌های عاقلانه، بهتر به اهداف مادی و معنوی خود برسد و بهترین نتیجه را به دست آورد.

اگر همه افراد بهره‌وری در فعالیت‌های مختلف را **ارزش** بدانند، جامعه از **نظر مادی و معنوی** پیشرفت می‌کند.

عقاید دینی که در آن بر بهره‌وری در امور و کارها سفارش شده است	
سوره اعراف - آیه ۳۱	بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید.
سوره شورا - آیه ۳۸	و در امورشان با یکدیگر مشورت می‌کنند.
حضرت علی (ع)	هر کس میان‌روی کند هرگز محتاج نشود.
حضرت علی (ع) - نهج البلاغه	شما را به تقوای الهی و نظم در امور سفارش می‌کنم.
حضرت علی (ع) - نهج البلاغه	فرصت‌ها مانند ابر می‌گذرند، پس فرصت‌های نیکو را غنیمت بشمارید و از آنها استفاده کنید.

راهکارهای مهم برای افزایش بهره‌وری در زندگی

- ❖ **استفاده مناسب از زمان انضباط در کارها:** وقت و زمان ثروتی است که قابل ذخیره و پس انداز نیست. وسایل و لوازم مورد استفاده باید مرتب و منظم باشد. اگر در کارهایمان برنامه ریزی و انضباط نداشته باشیم، **وقت و عمرمان تلف می‌شود و دیگر قابل جبران نخواهد بود.**
- ❖ **اصلاح عادات غلط مصرفی:** مصرف درست و به اندازه - صرفه جویی و استفاده درست از منابع و انرژی - پرهیز از اسراف و زیاده‌روی.
- ❖ **انجام کارها از روی آگاهی:** کسب دانش و مهارت لازم به منظور افزایش بیشتر بازدهی و کاهش اشتباه در انجام کارها.
- ❖ **تنظیم جدول بودجه اقتصادی:** تنظیم جدولی که در آن درآمدها و هزینه‌های ماهانه افراد یا خانواده نوشته می‌شود.

خلاصه درس ۲۴ - مطالعات اجتماعی پایه نهم (اقتصاد و بهره‌وری)

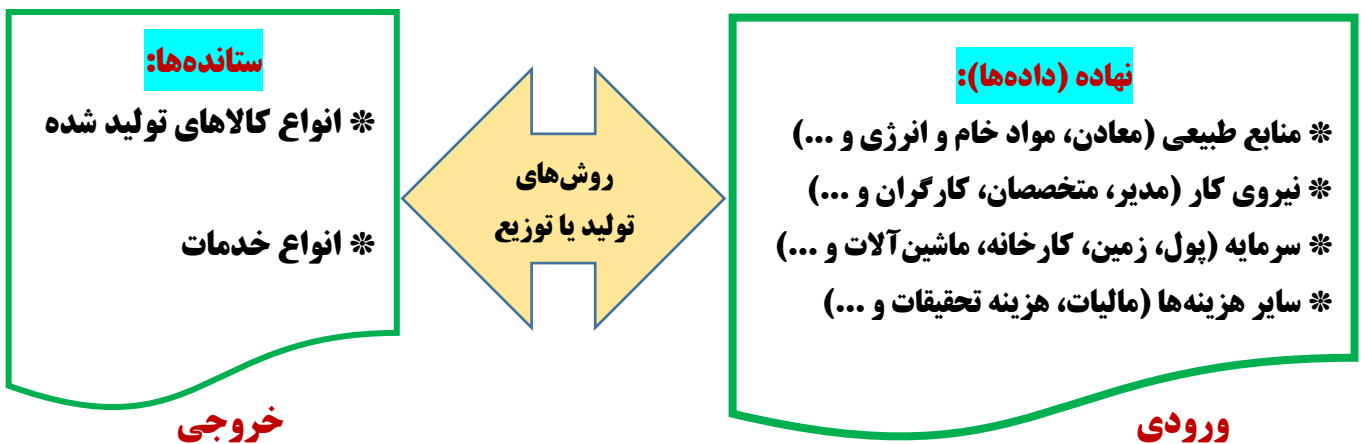
- فعالیت اقتصادی:** هر جامعه‌ای برای ادامه زندگی و رفع نیازهای خود ناگزیر به استفاده از منابع طبیعی برای تولید وسایل مورد نیاز خود است، که به این کار **فعالیت اقتصادی** می‌گویند.
- * تولید به دو شکل صورت می‌گیرد:
    - کالا** ← (مانند: محصولات تولیدی کشاورزان، باغداران، کارگران کارگاه‌ها و کارخانه‌ها و ...)
    - خدمت** ← (مانند: فعالیت پزشکان، معلمان، پلیس و کارمندان و ...)
  - * **توزیع کنندگان** افرادی هستند که کالاها یا خدمات تولید شده را به دست مصرف کنندگان می‌رسانند.
  - * هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند بدون فعالیت اقتصادی به حیات خود ادامه دهد.
  - * چرخه‌ی تولید، توزیع و مصرف در همه جوامع وجود دارد، و همواره بین افراد روابط اقتصادی برقرار است.

بهره‌وری در تولید، توزیع و مصرف

- برای افزایش بهره‌وری در فعالیت‌های اقتصادی باید:**
- ۱) بهره‌وری را در تولید و توزیع افزایش دهیم.
  - ۲) الگوی درست مصرف را رعایت کنیم.

کالا یا خدمات   هزینه‌ها

در اقتصاد، بهره‌وری را «نسبت ستانده‌ها به داده‌ها» تعریف کرده‌اند.

❖ برای افزایش تولید کالا و خدمات (ستاندها) و بهتر کردن کیفیت آنها باید:

در **نهادها** (منابع طبیعی، نیروی کار، سرمایه و سایر هزینه‌ها) و **فرایندها** (روش‌های تولید و توزیع) تغییرات مطلوب ایجاد کنیم. تا بهره‌وری صورت گیرد.

از دیدگاه اسلام، اقتصاد و تولید وسیله‌اند نه هدف.

یعنی **تولید وسیله بر طرف کردن نیازهای ضروری انسان است.**

در دنیای امروز، تولید با هدف **کسب سود بیشتر** صورت می‌گیرد. و سودجویان بدون توجه به تخریب طبیعت همچنان به تولید بیشتر ادامه می‌دهند.

بهره برداری بی‌رویه از طبیعت برای تولید کالای بیشتر، **پی از انقلاب صنعتی** آغاز گردید. از این رو کشورهای قدرتمند صنعتی با **رواج مصرف گرایی** از طریق تبلیغات موجب تخریب محیط زیست می‌شوند.

❖ افزایش تولید و فعالیت‌های اقتصادی اگر به محیط زیست صدمه بزند مجاز نیست، زیرا:

نابودی و تخریب طبیعت، خود هزینه‌های مجدد و مشکلات جبران ناپذیری برای ما به وجود می‌آورد.

مثال ۱: حفر بی رویه چاه‌های عمیق: سبب کم آبی شدید، خشک شدن مزارع، تخلیه روستاها، احتمال بروز زمین‌لرزه و فرونشست زمین می‌شود.

مثال ۲: استفاده بی رویه از سموم و کودهای شیمیایی در کشاورزی: به دلیل انتقال آنها به آب و خاک و بدن انسان موجب شیوع بیماری‌ها خطرناک و صرف هزینه‌های درمانی سنگین می‌شود.

امروزه با توجه به اهمیت حفظ محیط زیست، به جای واژه بهره‌وری از «**بهره‌وری سبز**» استفاده می‌شود.

بهره‌وری سبز، یعنی: استفاده از ابزارها، روش‌ها و فناوری‌های مختلف در تمام مراحل تولید، توزیع و مصرف به گونه‌ای که تأثیرات منفی آنها کمترین آسیب را به محیط زیست وارد آورد.

اقتصاد مقاومتی

اصطلاح **اقتصاد مقاومتی** به توصیه رهبر جمهوری اسلامی ایران، **آیت ا... خامنه‌ای** برای مقابله با تحریم‌های اقتصادی طراحی شد.

اقتصاد مقاومتی یعنی:

- ✓ داشتن کمترین اقلاف هزینه در شرایط سخت
- ✓ حمایت از تولید ملی
- ✓ پرهیز از اسراف
- ✓ حداکثر استفاده از منابع و امکانات
- ✓ خودکفایی

محور اصلی اقتصاد مقاومتی، بهره‌وری است.

در کشور ما **سازمان ملی بهره‌وری ایران** در زمینه:

❖ وضعیت بهره‌وری

❖ چگونگی راه‌های افزایش آن در

بخش‌های مختلف اقتصادی کشور مطالعه،

سیاست‌گذاری و نظارت می‌کند.